

економічних і політичних процесів. Перспективними напрямками проведеного дослідження є визначення принципів розробки стратегій розвитку регіонів і окремих муніципальних утворень, реформування системи міжбюджетних відносин, можливої територіально-адміністративної реформи.

1. Амосов О. Ю. Капіталізація як засіб модернізації суспільства / О. Ю. Амосов, Н. Л. Гавкалова // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 1(17). – С. 43-50.
2. Гриценко А. А. Методологічні основи модернізації України / А. А. Гриценко // Економіка України. – 2011. – № 2. – С. 4-22.
3. Лібанова Е. М. Модернізація економіки України в контексті соціальних викликів / Е. М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 1(15). – С. 24-38.
4. Бубенко П. Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку / П. Т. Бубенко. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 295 с.
5. Данилишин Б. М. Новітні виміри сучасної практики соціально-економічних перетворень у державі / Б. М. Данилишин // Економіка України. – 2010. – № 8. – С. 40-50.
6. Решетило В. П. Синергия становления и развития региональных экономических систем: монография / В. П. Решетило; Харк. нац. акад. город. хоз-ва. – Х., 2009. – 218 с.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.http://ukrstat.gov.ua>.

Отримано 14.02.2013

УДК 330.101

С.І.ШТЕФАН

Харківська національна академія міського господарства

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Розглядається проблема модернізації інституційної структури фінансового ринку в сучасних економічних перетвореннях, удосконалення фінансового механізму в Україні і регіональному управлінні.

Рассматривается проблема модернизации институциональной структуры финансового рынка в ходе современных экономических преобразований, совершенствование финансового механизма в Украине и региональном управлении.

The problem of modernization of institutional structure of the financial market is considered during modern economic transformations, improvement of the financial mechanism in Ukraine and regional government.

Ключові слова: місцеве самоврядування, місцевий бюджет, фінансова система, фінансові інститути, фінансовий ринок, регіональна економіка, фінансові ресурси, недержавні інституції, інвестиційні ресурси, інституційна структура фінансового ринку.

Актуальність проблеми пояснюється важливим значенням модернізації інституційної структури фінансового ринку в економічних перетвореннях, що відбуваються в сучасних умовах. Як регулятор грошового обігу, центр акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів, вона за-

безпечує функціонування ефективного механізму стимулювання розвитку інвестицій в реальний сектор економіки, системи соціально-економічних відносин, а також можливість прискореної модернізації національної економіки. У той час, як однією з головних проблем, що стоять перед Україною, є формування нового ринкового механізму мобілізації коштів для фінансування інвестицій у виробничу сферу економіки, саме інституційна структура фінансового ринку стає основним потужним джерелом інвестиційних ресурсів, забезпечуючи ефективне акумулювання коштів та економічно доцільне задоволення інвестиційного попиту економічних суб'єктів на ресурси як короткострокового, так і довгострокового використання.

Саме недостатній рівень розвитку інститутів фінансового ринку сучасної України, а також низька ефективність їх функціонування поряд з іншими негативними ендо- і екзогенними факторами стримує темпи економічного зростання країни. Таким чином, в сучасних умовах господарювання дана проблема набуває особливого значення. Низький фінансовий потенціал та обмежені можливості вітчизняної інституційної структури фінансового ринку, з одного боку, і необхідність розширення інвестицій в економіку – з іншого, загострюють її, перетворюючи в одну з найактуальніших теоретичних і практичних проблем національної економіки. Саме тому ринкова трансформація обумовлює потребу у здійсненні адекватних заходів, що спрямовані на вдосконалення й розбудову інститутів фінансового ринку на основі принципу диверсифікації форм фінансового посередництва і є логічним продовженням політики структурних перетворень та загальної модернізації економіки України. Розбудова системи державного управління та місцевого самоврядування на регіональному і субрегіональному рівнях є дуже багатоаспектним комплексним завданням, що потребує вироблення відповідної системи заходів. Вирішуючи проблеми загальної політики регулювання соціально-економічного розвитку країни і конкретного регіону, слід урахувати той факт, що вона тісно переплітається з іншими її складовими, а економічна політика і механізм господарювання на всіх рівнях мають бути чітко скоординованими і узгодженими.

Головна мета роботи полягає у розкритті сутності організаційно-економічного механізму модернізації фінансових інститутів, вивченні особливостей процесу формування інституційної структури фінансового ринку та механізму її функціонування в умовах національної економіки, а також розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо напрямків вдосконалення і підвищення ефективності функціонування інститутів фінансового ринку України з урахуванням досвіду країн із розвинутою ринковою економікою з метою прискорення процесу

модернізації національної економіки.

Об'єктом дослідження виступають економічні відносини, які виникають у процесі становлення, функціонування і розвитку інституційної структури сучасного фінансового ринку України. Предметом дослідження є особливості та шляхи формування ефективної системи інститутів фінансового ринку з метою модернізації національної економіки.

Вивченню цієї проблеми присвячені роботи провідних українських вчених – Артуса М.М., Бояра А.В., Вишневського В.Л., Чужикова В.М., Чухна А.А. [4, 5, 10, 11] та ін. Серед російських вчених варто виділити праці Андрюшина С.В., Аузана А.М., Сатарова Г.І., Келимбетова К.О., Симачова Ю.В., Кузика М.М., Іванова Д.В. [1-3, 9] та ін.

Дослідники проблеми приділяють значну увагу функціонуванню і розвитку фінансового механізму, який постійно модернізується адекватно сучасним вимогам економічного розвитку. Практично всі зазначають, що ефективною фінансова політика може бути лише при узгодженості політики і механізму, за допомоги якого відбувається реалізація основних напрямів використання фінансових ресурсів, чим пояснюється аналіз інструментів державного регулювання.

Існуючі реалії відкидають спрощене розуміння рівнів і механізмів регулювання складного організаційно-економічного механізму модернізації фінансових інститутів, динамічного за своєю природою. Держава виконує важливу роль в регулюванні пропорцій відтворення, використовуючи при цьому прямі (державні замовлення, інвестиції, закупівлі, розвиток наукомістких галузей тощо) і непрямі методи (податкова політика, митна, кредитна тощо). У контексті вирішення задач соціально-економічного розвитку країни все більшого значення набуває місцеве самоврядування. У той же час, питання специфіки організації і функціонування системи фінансових інститутів в перехідній економіці, визначення її ролі у трансформаційних процесах, а також впливу фінансових інститутів на темпи економічного зростання вивчені та висвітлені ще недостатньо. За цих умов важливим завданням є розвиток теоретичної бази, методологічної основи діяльності фінансових інститутів в рамках національної економіки, а також розробка практичних рекомендацій щодо шляхів підвищення ефективності їх функціонування як важливого фактора модернізації економіки.

Інституційна структура фінансового ринку – це сукупність фінансових інститутів, що регулює структуровані в часі та просторі відносини між економічними суб'єктами, пов'язаних з обміном прав власності на фінансові ресурси, а також забезпечує трансформацію якісних характеристик грошових потоків і перерозподіл фінансових ресурсів у межах фінансового ринку.

Сучасна глобальна криза продемонструвала структурну вразливість економіки України та нестійкість її фінансової системи. Без усунення структурних диспропорцій у галузевій структурі економічної системи та розривів у рівнях розвитку окремих сегментів фінансової системи можливе уповільнення економічної динаміки та поглиблення дисбалансів фінансової системи, що призведе до нагромадження потенціалу фінансової дестабілізації у майбутньому. Для виправлення цих структурних диспропорцій необхідно провести модернізацію економічної та фінансової систем, що неможливо без стимулюючої грошово-кредитної політики. Відтак пріоритетом грошово-кредитної політики у сучасний період розвитку України, в першу чергу, має стати забезпечення структурної модернізації економічної і фінансової систем країни на основі вирішення традиційної для України суперечності між завданнями макроекономічної стабілізації та монетарним стимулюванням зростання. Вирішення цієї суперечності лежить в площині ефективного поєднання антикризових дій і модернізації монетарних заходів.

Сформований у кризовий період відносний надлишок ліквідності у банківській системі вимагає його спрямування на потреби структурної модернізації реального сектора економіки, але таким способом, щоб не зашкодити процесам відновлення збалансованості фінансової системи в частині посилення її спроможності до акумуляції й ефективного розміщення фінансових ресурсів та підвищення стійкості (зменшення залежності від зовнішніх впливів).

Принциповою умовою переходу України до сталого збалансованого економічного зростання є кардинальне підвищення ефективності використання залучених фінансових ресурсів. Досягнення стійкого і якісного зростання залежить від вирішення внутрішніх структурних проблем на основі розширення внутрішньої ресурсної бази за рахунок зовнішнього фінансування. Нарощування ж зовнішнього боргу державним, банківським та іншими секторами економіки в умовах відсутності захисних механізмів, здатних забезпечити національний суверенітет фінансового сектора в процесі інтеграції в глобальну економіку, підірватиме довгострокові основи монетарної стабільності.

В ринковій економіці важливе місце серед джерел інвестування структурних зрушень в економіці належить банківському кредиту. Через механізм кредитної системи позичковий капітал перерозподіляється між галузями економіки. Найбільший потенціал щодо фінансування модернізації економіки в Україні мають державні інвестиції та банківські кредити. Проте останнім часом існує суперечність між орієнтирами розвитку банківсько-фінансового і реального секторів економіки. Так, структура банківських кредитів за галузями та термінами не відповідає потре-

бам модернізації економіки – переважна частка кредитів (понад 70%) спрямована у поточну діяльність, і за останні три роки структура інвестицій практично не змінилася. Найбільша частка кредитів зосереджена в переробній промисловості та торгівлі, на які загалом припадає 62% обсягу кредитів [6].

Незадовільна з погляду фінансового забезпечення активізації процесів модернізації структура банківських кредитів в Україні робить надзвичайно актуальним розробку стимулюючих заходів щодо надання кредитів на цілі модернізації промисловості і оновлення основного капіталу реального сектору.

Перешкоди на шляху активізації інвестиційного кредитування мають системний характер і є наслідком диспропорцій вітчизняної фінансової і економічної систем. В умовах завищених ризиків та обмежених можливостей дебіторів брати кредити та за відсутності довгострокових ресурсів банки зосередили свою активність на сегменті державних цінних паперів, фактично фінансуючи потреби держави. За цих умов в Україні проявився ефект витіснення приватних інвестицій державними. При цьому частка бюджетних коштів серед джерел фінансування інвестицій коливається на рівні 4-5%, а власних коштів підприємств – стало перевищує 60%. Частка банківських коштів у загальній структурі джерел фінансування інвестицій за 2011 р. досягла 15,2% порівняно з 13,3% і 12,3% у 2009-2010 рр. відповідно [7].

Незважаючи на підвищення ролі банків у фінансуванні інвестицій, зацікавленість банків у фінансуванні інвестиційних процесів знижується частка кредитів, виданих на інвестиційні цілі – зменшилася з 19,1% у 2009 р. до 16,1% у 2011 р. (17,0% у 2010 р.) [7]. Тенденція до зменшення частки кредитів в інвестиційну діяльність в загальній сумі кредитів, наданих комерційними банками, що намітилась в останні роки, свідчить про скорочення можливостей банківської системи фінансувати заходи структурної перебудови вітчизняної економіки, що не відповідає стратегічному завданню її модернізації.

У складних сучасних умовах необхідно зосередитися на головних проблемах – тих, що найбільше стримують економічні реформи і водночас мають найбільші шанси на реалізацію.

Ключовими орієнтирами структурної модернізації економіки України мають стати:

- усунення накопичених структурних диспропорцій;
- цілеспрямоване формування майбутніх структурних характеристик економічної й фінансової систем на основі врахування майбутніх ризиків і тенденцій розвитку;
- формування захисних і стабілізаційних антициклічних механізмів

та дієвих важелів управління економічною системою, що дозволить забезпечити сталий і збалансований економічний розвиток.

Нагальним завданням є оптимізація частки державної власності в банківському секторі шляхом обмеження розростання державних банків за рахунок бюджетних і адміністративних ресурсів, що веде до викривлення конкуренції. Державна власність на банки повинна зберегтися тільки в тих випадках, коли їх діяльність має виняткове значення для вирішення стратегічних і пріоритетних державних завдань. Участь держави, передусім, необхідно зберегти в капіталах інститутів розвитку, які повинні виконувати лише ті функції, які на них покладені державою в їх засновницьких документах, законах і постановах уряду України. Водночас актуалізується завдання розробки державних програм фінансування пріоритетних галузей, розвитку державно-приватного партнерства та активізації участі банків у фінансуванні модернізаційних процесів, а за стабілізації ситуації в фінансовій та економічній системі – шляхів виходу держави із капіталу банків [8].

Забезпечення сприятливих грошово-кредитних умов для структурних зрушень вимагає:

- формування сприятливих умов кредитування, насамперед, стабілізації позичкових процентів, підвищення кредитоспроможності позичальників, забезпечення прибутковості інвестиційної діяльності й повернення коштів кредитора; розвитку інструментів страхування від ризиків; зниження інфляційних і валютних ризиків;

- проведення виваженої монетарної політики, спрямованої на підвищення рівня монетизації та насиченості економіки кредитами, адекватно до грошового попиту з боку реального сектора економіки;

- вдосконалення структури емісійного механізму у напрямі посилення ролі каналу рефінансування та розвитку механізмів раціонального розміщення та ефективного використання фінансових ресурсів;

- забезпечення стало низьких темпів інфляції шляхом комплексного і системного застосування інструментів грошово-кредитної, податкової, конкурентної, структурної політик, недопущення монетизації як дефіциту бюджету, так і профіциту платіжного балансу;

- підтримання валютної стабільності шляхом відмови від використання штучної прив'язки гривні до долара США як антиінфляційного заходу і переходу до формування гнучкої динаміки валютного курсу, виходячи з завдань економічного розвитку на середньо- і довгострокову перспективу;

- розвитку пруденційного нагляду за банківською системою, вдосконалення інструментів управління ризиками проведення складних фінансових операцій на основі моніторингу змін регуляторних правил;

- диверсифікації і підвищення стабільності внутрішньої ресурсної бази банків, у тому числі за рахунок використання потенціалу накопичених коштів домогосподарств і цілеспрямованого зниження вартості фінансових ресурсів;

- забезпечення розвитку фондового ринку України на основі збільшення рівня ліквідності; завершення пенсійної реформи і впровадження в дію накопичувальної пенсійної системи, зростання страхового сегменту (особливо страхування життя), розвитку внутрішнього ринку облігацій і залучення нерезидентів до цього ринку, а також створення умов для випуску гривневих облігацій міжнародними фінансовими організаціями; розвитку похідних фінансових інструментів;

- посилення економічних важелів залучення капіталів в країну (м'яких податкових пільг) та розвиток захисних механізмів, здатних забезпечити незалежність фінансового сектора і контроль за валютними і фінансовими потоками через кордони України.

Таким чином, можна зазначити, що забезпечити стале збалансоване економічне зростання країни здатна грошово-кредитна політика, пріоритетом якої є стабілізація темпів інфляції на основі створення умов для нарощування пропозиції товарів і послуг через розвиток конкуренції, вдосконалення ринкової інфраструктури, розвиток механізмів раціонального розміщення та ефективного використання фінансових ресурсів шляхом комплексного застосування заходів грошово-кредитної, податкової, конкурентної, структурної політик, шляхом створення гнучкої та ефективної інституційної системи мобілізації і розміщення позичкових капіталів, розвитку механізмів довгострокового кредитування, заохочення сполучення капіталів комерційних банків і промислових підприємств, що дозволяють спрямувати надлишкові грошові ресурси у модернізацію виробництва.

1. Андрушин С., Кузнецова В. Инструменты макропруденциальной политики центральных банков // Вопросы экономики. – 2012. – №8. – С. 32-47.

2. Аузан А., Келимбетов К. Социокультурная формула экономической модернизации // Вопросы экономики. – 2012. – №5. – С. 37-45.

3. Аузан А., Сатаров Г. Приоритеты институциональных преобразований в условиях экономической модернизации // Вопросы экономики. – 2012. – №6. – С. 65-74.

4. Артус М.М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки // Фінанси України. – 2005. – №5. – С. 54-59.

5. Вишневыский В. Промышленная политика: теоретический аспект // Экономика Украины. – 2012. – №2. – С.4-16.

6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Монетарні важелі стимулювання структурної перебудови економіки України. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.

8. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу: www.niss.gov.ua.

9. Симачев Ю., Кузык М., Иванов Д. Российские финансовые институты развития: верной дорогой? // Вопросы экономики. – 2012. – №7. – С. 4-30.

10. Чужиков В., Бояр А. Антикризисный бюджетный менеджмент в ЕС // Экономика Украины. – 2012. – №1. – С. 69-79.

11. Чухно А. Экономическое развитие Украины сквозь призму глобализационно-интеграционных процессов // Экономика Украины. – 2012. – №1. – С. 91-93.

Отримано 08.01.2013

УДК 330.101

О.А.ШЕКШУЄВ

Харківська національна академія міського господарства

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНІВ

Досліджуються особливості та суперечності формування регіональної політики модернізації.

Исследуются особенности и противоречия формирования региональной политики модернизации.

The features and contradictions in regional policy of modernization.

Ключові слова: адміністративна реформа, інституціональна структура, місцеве самоврядування, модернізація, регіональна політика.

Соціально-економічна модернізація означає вирішення трьох взаємопов'язаних проблем: модернізацію державної економічної політики, модернізацію виробничо-технологічної бази економіки, модернізацію системи соціального захисту населення в широкому розумінні цього слова. Кінцевим якісним результатом має стати реальне зменшення розриву між Україною та країнами з розвинутою ринковою економікою, насамперед, скорочення відставання України за рівнем ВВП на душу населення та зростання індексу людського розвитку.

Зважаючи на зазначені фактори, Україна має велику потребу у формуванні чіткої політики соціально-економічного розвитку регіонів. Асиметрія регіонів країни, котру ми маємо на наш час, не має гідного, високого рівня, необхідна швидка та чітко поставлена політика модернізації того чи іншого регіону для досягнення балансу, котрий так потрібен нашій країні.

Питання про формування державної політики модернізації української економіки, зокрема соціально-економічного розвитку регіонів, є предметом дослідження П.Т. Бубенка, А.А. Гриценка, Б.М. Данилишина, Е.М. Лібанової, В.П. Решетило [1-5] та інших вітчизняних учених.